

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR**

Nye Medlemmer.

Afdeling B.

29. Vallø Stiftshave.

Afdeling C.

519. Hr. Pastor Kr. Otte, Brande.

520. Hr. Kirkegaardsassistent C. V. Christensen, Mariagervej 60, Randers.

Afdeling D.

45. Johan Grundt Tanums Boghandel, Oslo.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Fynsk Hjemstavn: 10. Hefte, 6. Aargang: Gamle Begravelsesskikke fra Dreslette.

Sønderjydsk Maanedsskrift, Nr. 4, 10. Aargang: Vore Grave mod Syd, af Jørgen Jørgensen.

Blomsterhandlerbladet Nr. 10: Det daglige Bideri. Billeder af Kranse.

Blomsterhandlerbladet, Nr. 1, 17. Aargang: Kransebund udspækket af Guldelse med Chrysantemum som Dekoration. Illustr.

Norsk Havetidende Nr. 7: Ungdommen tager sig af Kirkegaardenes Udsmykning.

Viola 2/8: Som kyrkogårdsinteresserad turist i Köpenhamn; med Bill.

Ignis Nr. 5: Forfattarna och eldbegängelsen; Intryck och erfarenheter från en resa i England; Urnkullen på galarvavets kyrkogård, med Bill.; Finlands Kolumbarier, med Bill. m. m.

Ignis, Nr. 6: Kiruna Krematorium, Världens nordligsta, med Bill. m. m.

Kriegsgräberfürsorge Nr. 7: Deutsche Jugend auf Fahrt zu den Friedhöfen der Westfront (med Bill.); Die deutsche Kriegsgräberstätte in Piennes; med Bill.; Deutsche Kriegsgräberstätten in Siebenbürgen; med Bill.—Nr. 8: Das Kreuz als Grabezeichen; med Bill. m. m. Nr. 9: Pressefahrt des Volksbundes Deutsche Kriegsgräberfürsorge zum Besuch deutscher Kriegsgräberstätten in Belgien und Frankreich, med Bill. m. m.

Kriegsgräberfürsorge. Hefte 10: Pressefahrt des Volksbundes deutsche Kriegsgräberfürsorge zum Besuch deutscher Kriegsgräberstätten in Belgien und Frankreich, m. m.

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

14/9 (Vestjyll. Soc.-Dem.): Aal Kgd. skal udvides.

15/9 (Næstved Avis): Landets ottende Krematorium indviedes i Gaar i Næstved.

20/9 (Roskilde Dagbl.): Ved Civilretten incamineredes i Dag to Sager, som af Havararkitekt Johs. Tholle, København, og Anlægsgartner Lomholt, Roskilde, er anlagt mod Hyllinge-Lyngby Menighedsraad til Betaling af ca. 900 Kr. for nogle Arbejder paa en Kirkegaardsudvidelse. Sagerne udsattes til Bevisførelse den 20. Oktober Kl. 11.

3/10 (Fyns Tid.): Fredens Kgd. i Odense skal udvides med 1600 Gravpladser. Omkostninger 20,000 Kr.

4/10 (Nordsjæll. Soc.-Dem.): Frederikssund Kgd. udvides.

4/10 (Sydfyns Soc.-Dem.): Svendborg Kgd.s Regnskab udviser: Lønninger til Graveren og Kirkegaardsinspektøren 4000 Kr., Arbejdsløn 15,711 Kr., Renter og Afdrag 9370 Kr., Vedligeholdelse 1424 Kr., Forskellige Udgifter 5939 Kr., Beholdning 96 Kr.

Regnskabet toges til Efterretning, idet Borgmesteren bemærkede, at vel var der opført en Gæld paa 179,000 Kr., men der manglede iøvrigt Status.

15/10 (Dag. Nyh.): Gennem Provinspressen er der i den senere Tid gaaet en Notits om private Begravelsespladser. Det hænder nu og da, at man ønsker at blive begravet udenfor Kirkegaarden, f. Eks. paa et Sted, hvortil man føler sig særlig knyttet, eller som man har fundet særlig tiltalende. Undertiden kan det ogsaa ske, at et Menneske begynder at ønske sig en Gravplads langt borte fra de officielle Steder, hvor det kun er saa som saa med Gravfreden, især hvis man ikke er i Stand til at ofre betydelige Summer paa at sikre denne i en antagelig Aarrække. De sædvanlige 20—25 Aar er jo nemlig ganske utilstrækkelige og giver ofte Anledning til meget stødende Scener med Optravning og Henslængning af Ligrester og lignende.

Man skulde synes, at der ikke saa sjældent kunde være Anledning til at stille sig imødekommende overfor saadanne Ønsker, bl. a. hvis man kender til den »Trængsel«, der er paa smaa Kirkegaarde. I kristelig Henseende kan der vel ikke være noget stødende deri. En Kirkens Mand som f. Eks. Professor Saugmann paa Vejlefjord Sanatorium hviler i sin Grav paa Sanatoriets Grund, og dette skulde synes at være lige saa naturligt for en kirkelig Tankegang som at finde hans Grav paa en officiel Kirkegaard — hvorover der snart skal anlægges en ny Gade! — I hygiejnisk Henseende kan der vel heller ikke indvendes noget, naar disse Krav sker Fyldest. Snarere maa vel de overfyldte Kirkegaarde med tæt tilgrænsende menneskelige Boliger kunne være lidt risikable m. H. t. Brøndvand og lignende. Kort sagt, man skulde synes,

at mange maatte nære Ønsker om en saadan Begravelse paa det Sted, man har faaet kær. Især hos en gennem Slægter stedbunden Landbefolkning kunde man vente dette.

Imidlertid er dette som bekendt ikke Tilfældet. Maaske er det navnlig Hensynet til de Efterladte, der gør Udslaget. Disse vil jo helst have en let Agdang til Begravelsesstedet, og dette ganske naturlige Ønske leder saa (maaske i Forbindelse med andre, halvt ubevidste Tankestrømninger) Hovedmængden af Begravelserne til Kirkegaardene. Ifølge den ovennævnte Artikel i Provinspressen stiller Kirkeministeriet sig stærkt reserveret m. H. t. at give Tilladelse til saadan »Privatbegravelse«. »Det sker kun meget sjældent« (hedder det som Svar paa Forespørgsel), »at Folk vil have deres egne Begravelsespladser. Bliver det mere almindeligt end hidtil, maa vi bremse op herfor. Vi kan ikke have Landet fyldt med saadanne spredte Kirkegaarde«.

17/10 (Horsens Avis): Hvornaar faar Horsens sit Krematorium?

18/10 (Horsens Folkebl.): Jordfæstelse eller Ligbrænding?

19/10 (Nordsjæll. Soc.-Dem): Arbejdet med Udvidelsen af Kirkegaarden i Frederikssund skrider nu godt fremad. Grunden til Muren er støbt paa en Del af Arealet, og der sættes nu Granit ovenpaa. Selve Muren skal hvidtes i Lighed med den gamle Mur ud til Ventevej.

FRA NORSKE KIRKEGAARDE

20/7 (Morgenposten): Der anlægges en Urnelund ved Bekkeslagets Kirke.

21/7 (Samme): Der anlægges en Urnelund paa Akers Vestre Kgd.

31/7 (Stavanger Aftenbl.): Høyland skal have en ny Kgd.

BOGANMELDELSER

Johannes Tholle: Kirkegaardshaandbog. G. E. C. Gads Forlag, 8°, 208 S., 147 Illustr., 30 Tabeller og et Forord af Kirkeministeren.

Foreliggende Haandbog over Forhold vedrørende Kirkegaarde er Resultatet af et stort og omfattende Arbejde. Opgaven har været saa meget vanskeligere, som der ikke i Forvejen ihvertfald i Norden findes noget Forbillede. Bogen vil, i den Form hvori den foreligger, sikkert blive en god Vejleder for Kirkegaardsbestyrelser og Menighedsraad Landet over. Mange Steder staar man endnu vaklende og uden tilstrækkelig Kendskab til, hvad Loven om Kirker og Kirkegaardsanlæg og Vedligeholdelse paabyder.

Havearkitekt Joh. Tholle fortjener derfor Paaskønnelse, fordi han ikke er gaaet

af Vejen for denne Opgave, og man maa selv om man paa enkelte Punkter kan være uenig med ham, indrømme, at det foreliggende Arbejde er blevet en Haandbog af virkelig Værdi.

Stoffet er ordnet i følgende 8 Hovedafsnit:

1. Kirkegaardenes Væsen og Udvikling.

Herunder behandles almene, æstetiske og nutids Synspunkter med Henvisninger til Bestemmelser om Kirkegaarde og Begravelsesforhold lige fra Palladius' Traktat af 1553 til Ligbrændingsloven af 1931. Under æstetiske Synspunkter bemærkes de ligeledes fra Biskop Palladius' Traktat gældende beskedne Krav, at Græsset paa Kirkegaarden skal slaas om Sommeren, og at denne skal holdes fri for Fæ, Øg, Svin etc. Under Nutidssynspunkter kommer Forfatteren ind paa den i Mennesket boende Trang til at hædre sine Døde, en Trang der desværre ofte ikke er af lang Varighed, hvilket man ikke kan undlade at bemærke og undres over, naar man færdes paa en af vore større Kirkegaarde, og ser de mange mere eller mindre forsømte Grave, ofte med kostbare Gravmæler med Inskriptioner som f. Eks.: »Dit Minde glemmes aldrig, Elsket og dybt savnet«. Under samme Afsnit paaegges, at Kirkegaardes Anlæg og særlige Bepantning maa være saadan, at man ikke er i Tvivl om, hvor man befinder sig. Heri er jeg ganske enig med Forfatteren, man maa ikke som paa flere tyske Kirkegaarde, f. Eks. store Dele af »Stettiner Hauptfriedhof«, faa Indtryk af, at man færdes i et Parkanlæg.

2. Kirkegaardens Ejendomsforhold, Autoritet og Administration.

Under dette Afsnit gives Oplysning om Forskellen mellem Hovedstadens, større og mindre Købstæders og Landsbykirkegaardenes Forhold, om Menighedsraad og Kirkeejeres Pligter vedrørende Kirkegaardens Vedligeholdelse. Herunder behandles ligeledes Kirkeværgens og Kirkegaardsledernes Stilling.

3. De gamle Kirkegaarde.

Et af de vigtigste Punkter herunder er Regulering, et Spørgsmaal der i de senere Aar har været aktuelt, og som endnu paa adskillige Landsbykirkegaarde er haardt tiltrængt. Af de mange andre Spørgsmaal under samme Afsnit, skal nævnes Landsby-, Assistens- og Bykirkegaarde, Dræning, Bortskaffelse af Overfladevand, Affaldspladser, Retten til Gravplads, gamle Gravsteder, gamle Gravmæler, gamle Gravkapeller, Kortlægning og Protokollering, Vedtægt for Orden samt Nedlæggelse af Kirkegaarde. Under sidste Punkt er indløbet en Fejl, idet Holmens- og Garnisons Kirkegaarde ikke som anført skal nedlægges 1947, men først 1967. Det er Begravelsernes Ophør, der sker nævnte Aar.

4. Anlæggelse af nye Kirkegaarde.

Dette Afsnit indeholder flere gode Planer over senere Aars Nyanlæg og Udvidelser. Eksempler paa Belægningsprocenten af Gravstedsareal i Forhold til Kirkegaardens Størrelse, samt Oversigt over udlagt Gravstedsareal pr. Indbygger, der udviser, at København her staar lavest med 2,1 m², imedens Christiansfeldt har ikke mindre end 25,3 m² Kirkegaardsareal til Raadighed for hver Indbygger. Endvidere Tabeller over det procentvise Antal Ligbrændinger af samtlige Døde, der tydeligt viser Ligbrændingssagens stærke Fremvækst. I samme Afsnit omtales ligeledes Eksempler paa Omkostninger ved nogle i de senere Aar foretagne Nyanlæg og Kirkegaardsudvidelse.

5. Kirkegaardsanlæggets Grundtanker.

Afsnittet giver mange Oplysninger og Eksempler paa Inddeling af Gravstedsarealer ledsaget af gode Fotografier og Tegninger. Herunder omtales ligeledes konfessionsprægede og konfessionsløse Kirkegaarde, private Begravelsespladser, Soldaterkirkegaarde m. m.

6. Enkeltheder i nye Kirkegaardsanlæg.

Dette Afsnit behandler saavel arkitektoniske som gartneriske Spørgsmaal, saasom Vejanlæg, Bygninger og Plantninger. Der er her et Forhold, hvor jeg ikke er enig med Forfatteren, nemlig Anbringelse af Træplantning i Forhold til Gravstedet. Som Eksempel kan nævnes Fig. 100, der paa en Plan kan tage sig nydelig ud, men Træer plantet paa denne Maade vil i Løbet af faa Aar være ganske ødelæggende for Gravstedets Beplantning.

7. Kirkegaardens Benyttelse.

Der er i dette Afsnit ligeledes et enkelt Punkt, hvor jeg ikke er enig med Forfatteren. Side 147 er vist en Belægningsplan med Signaturer for Kisternes og Urnernes Anbringelse i de forskellige Gravsteder, som kan være god nok, saalænge Kirkegården er ny, men senere, naar der er begravet i samme Gravsted flere Gange, og et eller flere Lig er hjemfaldne, er en saadan Belægningsplan uden praktisk Værdi. Reglen ved Registrering maa være, at der i Skødeprotokollen ud for hver enkelt begravet findes en Bemærkning om, hvor dette Lig er nedsat f. Eks. Dybde højre Side, alm. Dybde mod Nord osv. Samme Afsnit behandler paa udmærket og oplysende Maade de mange forskellige Forhold fra Ligets Ankomst til Kapellet til dets Anbringelse i Graven. Endvidere omtales Forhold vedrørende Flytning af Lig, Indretning og Benyttelse af Gravkamre, særlige Forhold vedrørende Ligbrænding samt til Slut en Del Eksempler paa Takster.

8. Kirkegaardens Vedligeholdelse.

Dette Bogens sidste Afsnit er ikke det mindst vigtige og omhandler saavel Kirkegaardens som Gravstedernes Vedlige-

holdelse. Et herunderhørende Afsnit Sygdomsbekæmpelse vilde være ønskeligt at faa gennemført paa Kirkegården, men lader sig af økonomiske Grunde næppe gennemføre i større Udstrækning. Efter nu at have givet et kort Resume af Kirkegaardsbogens Indhold, skal jeg til Slut anføre følgende: Bogen foreligger i et smukt Udstyr, gennemillustreret med Fotografier og Tegninger. Teksten er skrevet i et letlæseligt, klart og underholdende Sprog, den er ikke tør og kedelig, men vil med Udbytte kunne læses af enhver, der interesserer sig for Kirkegaardsforhold.

Kirkegaardshaandbogen maa ikke savnes i noget Menighedsraad eller Kirkegaardsbestyrelse Landet over.

Vestre Kirkegaard i Oktober 1933.

Chr. Beck Skrydstrup.

Nord. ill. Havebrugsleksikon. 2. Hefte. Idet vi henviser til tidligere Anmeldelse gør vi opmærksom paa, at navnlig følgende Artikler har Interesse for Kirkegaardsfolk: Bindi, Blomsterbede, Blomsterduft, Blomstergartneri, Blomsterhave, Blomsterløg, Blomsterplæne, Blomstersprog, Blomstersymbolik, Blomsters Anvendelse, Bonitering, Bregnekultur, Buketter, Buxus, Callistephus, Carpinus, Cedrus, Chamæcyparis, Chrysanthemum. — Hefte 3: Clematis, Crocus, Convollaria, Cotoneaster, Cratægus, Cupressus, Cyclamen, Dagrenovation, Dahlia, Danmarks Havebrug, Dekoration, Deling, Delphinium, Detailafvanding, Deutzia, Dianthus, Dræcena, Driftsordning i Gartnerier, Drivbænke, Driverihaven, Drivning.

Kihell & Birch-Lindgren: Anvisningar för uppgörandet av förslag till mindre urngårdar, urnmurar och kolumbarier. Stockholm 1933, 92 S., Kr. 5,00.

Arbejdet indeholder i første Afdeling Anvisninger for Urnegraves Størrelse, Dybde m. m. og i et følgende omtales Nicher m. m. Bogen er den første i sin Art i Skandinavien, og Forfatterens Indsigt borger for Lødheden. I alle de skandinaviske (el. nordiske) Lande vil man kunne høste Udbytte af denne lille Bog; men det undrer En, at den store og i mange Henseender saa mægtige »Dansk Ligbrændingsforening« ikke tager sig en lignende Opgave op og udgiver en Bog eller et Hefte om Urnehaver, Urnegrave, Columbarier, Krematorier o. l., enten samlet eller i separate Hefter. Der turde være god Brug for en saadan Speciallitteratur, og navnlig naar man ser den Famlen, hvoraf de nuværende Urnehaver præges, maatte større Oplysningsarbejde være paa sin Plads.

Foreningen af Kirkegaardsinspektører, Gravere og Kirkegaardsgartnere i Danmark.

(Sluttet).

Efter Foredraget var der en livlig Diskussion mellem Formanden og Nielsen, en Diskussion, som var meget belærende for Deltagerne. Kl. 3 startedes der til Svendborg og Faaborgegnen.

Udenfor Programmet aflagdes der Besøg ved det vidunderlige Egeskov Slot. Det ældgamle Slot, der har en interessant Historie, ligger i en skøn, typisk fynsk Egn. Godsets Marker er indhegnede med milelange Stengærder, der er rejst ved Generationer af Hovbønderes Slid. Fra Egeskov rullede man til Formandens By, det besungne og dejlige Svendborg ved sit vidt berømte Sund og de talrige Smaaøer.

Under Formandens Ledelse besaa man Svendborg gamle Kirkegaard. Formanden holdt et instruktiv Foredrag om Ligbrænding og Krematoriets Fremtidsmuligheder. Som bekendt har Svendborg faaet Krematorium. Det er indrettet under Kapellet paa den gamle Kirkegaard.

Bag Baaren i Kapellet ses et pragtfuldt Kalkmaleri, udført af Kunstmaler Niels Hansen, forestillende en sovende Engel med udbændt Fakkell. Man aflagde derefter Besøg paa den nye Kirkegaard. Denne Kirkegaard, der ligger meget højt, er planlagt og anlagt af J. Gravesen. Gennem en muret Port i et mægtigt Kampestensgærde kommer man ind i Midteralleen, for hvis Ende der ligger et saare skønt Kapel udført af Arkitekt A. Jensen, Svendborg. Kapellet er indrettet, saa det kan benyttes som Kirke. Den nye Kirkegaard er smukt anlagt, men Beplantningen er ny, saa man ser kun lidt af den Skønhed, der engang vil blive. Fra den nye Kirkegaards nærmeste Omgivelse er der en storladen og vidunderlig Udsigt over Svendborg.

Tiden var knap, og man ventede med Kaffen i Christiansmindes Glassal, hvorfra der er en henrivende Udsigt over Sundet. Med sin sjælden skønne Strandpromenade, sin Skov og sine Søer, ikke mindst med den romantiske gamle Vandmølle, var ingen af Deltagerne i Tvivl om, at det var noget af det skønneste i vort Land. — Vi kunde imidlertid ikke blive her; Tiden var knap, og vor energiske Formand havde fremskaffet Deltagerne Adgang til Niels Bucks verdensberømte Gymnastikhøjskole, noget enhver ikke faar Adgang til. Besøget blev en Oplevelse. Havde man ikke tidligere vidst, hvem Niels Bukh var, blev man bekendt med ham nu. Det var nu blevet sent, og det var ved at blive mørkt, da Faaborg blev naaet. Man maatte skuffe vor gode

Kollega, Kirkegaardsgartner Chr. Flentje, men der var ikke Tid til et Besøg paa Kirkegaarden.

Ved Middagen blev der holdt mange Taler, og det var en enstemmig Onfattelise, at Aarsmødet havde været af den største Betydning for Deltagerne. Det blev Gang paa Gang pointeret, at saafremt de respektive Menighedsraad vidste, hvilken Betydning disse Aarskursus havde for Kirkegaardenes Kultur og Udvikling, vilde Medlemsantallet stige ganske betydeligt.

Alle disse Udtalelser giver mig Lyst til at opfordre alle Kolleger rundt om i Landet, som endnu ikke er Medlem af vor Forening, til at melde sig. Det var første Gang, jeg var med, og Udbyttet af det kammeratlige Samvær og alt det, der er set og lært, er ganske ubeskriveligt. Kontingentet er kun 1 Kr. om Maanedens, og alle Menighedsraad burde støtte os og forlange, at deres Graver eller Kirkegaardsgartner skal være Medlem af Foreningen, da de derved faar Muligheder for værdifuld Belæring og Fordybelser i Emner angaaende Kirkegaardskultur.

Derfor en kraftig Henstilling til alle Menighedsraad: Drag Omsorg for, at deres Graver eller Kirkegaardsgartner er Medlem af Foreningen for Kirkegaardsinspektører, Gravere og Kirkegaardsgartnere i Danmark, og det vil blive til Glæde og Gavn for alle.

Herning i August 1933.

Em. Jensen.

Brugen af Ligkister af Halm eller Vidjer.

Af Havearkitekt Johannes Tholle.

(Fortsat).

»Med Menneskeslægtens Kultur saae man stedse forenet Agtelse for de Afdøde, Omsorg for deres jordiske Levninger [og] . . . at Mennesket ikke ligegyldigt kunde see Menneskets Legeme ligt det bortslængte Aadsel opløses og forvandles, er naturligt . . . Blandt de forskellige Maader, hvorpaa Menneskene skille sig af med de Dødes Lege-mer, have vi Kristne, som bekendt antaget den Skik at begrave dem, en Skik, der efter Mosis Bøger er den ældste, og tillige meest overensstemmende med den Religionslære, som forkynder os, at Mennesket er af Jord og skal blive til Jord. Men mærkeligt er det . . . at vi have dette tilfælles med mange Folkeslag . . . at vi ikke ville, at Jorden umiddelbart skulle berøre dem, og, for at forebygge dette, indslutte vi dem i Kasser eller Kister. (Fortsættes).